

ביאורים בתפילה

ביאור ברכת אשר יצר ע"פ הטור (סימן ו)

אשר יצר את האדם בחכמה - שבריאת האדם היא בחוכמה נפלאה (ראה להן מפליא לעשות) ויש מפרשים שהתקין מזונותיו של אדם הראשון ואח"כ בראו.

וברא בו נקבים נקבים, חלולים חלולים (בגימטרייה רמ"ח כמנין אברי האדם). פירש הבית יוסף שמכיוון שיש בגוף הרבה נקבים ואברים חלולים לכן כפל אותם בברכה (נקבים נקבים וכו').

שאם יסתם אחד מהם או אם יפתח אחד מהם (גרסת הטור) - פרש"י (ברכות ס:) שאם יפתח אחד מהחללים כגון הלב או הכרס או המעיין, או אם יסתם אחד מהם מן הנקבים הפתוחים כגון הפה או החוטם או פי הטבעת. נראה שרש"י גורס "יפתח" לפני "יסתם" וכך היא גרסת הרי"ף והרא"ש ונימוקם הוא שמילת "יפתח" חוזרת על ה"חלולים" דבר שסיים בו (כלומר מתייחס קודם לנושא האחרון שסיים בו "חלולים" ולכן אומר "יפתח" ולאחר מכן מתייחס לנושא הראשון "נקבים" ואומר "יסתם"). אבל הרמב"ם בהלכות ברכות בפ"ז ה"ה גורס יסתם קודם ליפתח (מה שנקרא בלשוננו בהתאמה). השו"ע פסק לפי גרסת הרמב"ם. והמשנה ברורה פסק בס"ק ב' לפי רש"י, הרא"ש והרי"ף.

אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת: מהר"מ מרוטנבורק כתב שאין לגרוס "אפילו שעה אחת" שהרי סותם את פיו הרבה שעות ויכול לחיות (נושם דרך האף) וכ"כ אבודרהם והכלבו בשמו. הטור בא ליישב את הגרסה "אפילו שעה אחת" ומפרש את הברכה על זמן יציאת הולד לעולם כדאיתא במסכת נדה שכל זמן שתינוק במעי אימו טבורו פתוח ופיו סתום, יצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת. ואע"פ שאחר צאתו לאויר העולם סותם את פיו ויכול לחיות. ויש לשאול מאחר שאם יסתם אחד מהם שייך רק בנקב הפה בלבד, אזי למה מזכיר שברא נקבים נקבים שכולל את כל הנקבים בגוף ? נראה לבית יוסף לתרץ שכמו שכתב חלולים חלולים (שהרי אם יפתח אבר אחד חלול האדם לא יכול להתקיים) כך כתב חלולים חלולים. קושייה נוספת מעלה הבית יוסף שהרי בברכה כתוב "שאם יסתם אחד מהם או יפתח אחד מהם", וכמו שב"יפתח אחד מהם" הכוונה לאיזה איבר שיהיה כך הכוונה ל"אם יסתם אחד מהם" גם איזה איבר שיהיה ? ולכן הבית יוסף מסביר את "אם יסתם אחד מהם" בעניין אחר - שיש גבול לאדם שיכולים נקביו להיסתם ולא ימות, וכיוון שעבר אותו גבול אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת. ומכיוון שבכלל הנקבים יש את נקב פי הטבעת ופי האמה ובכלל האיברים החלולים יש את המעיין והם ממלאים תפקיד חשוב מאוד בעת עשיית הצרכים של האדם, לכן תיקנו שבח זה בעת עשיית צרכיו. והסבר נוסף שאם אדם יוצא לנקביו מעבר לגבול אזי הוא יכול למות וזה בכלל שאם "יפתח אחד מהם" ומעניין עשיית צרכיו ממש. ולכן השו"ע גרס "אפילו שעה אחת" לעומת זאת משנה ברורה בס"ק ג' כתב מנהגנו שלא לומר "אפילו שעה אחת" כך מוכח באגודה וכ"כ המגן אברהם והגר"א (כמו אבודרהם).

רופא כל בשר - ע"ש שהנקבים שברא באדם להוציא פסולת מאכלו, כי אם יתעפש בבטן האדם ימות והוצאתו היא לרפואתו.

מפליא לעשות - מפרש הטור כדאיתא במדרש כי ה' גדול ועושה נפלאות, האדם דומה לנאד (כיס) מלא רוח, ואם יעשה אדם בנאד נקב כחודה של מחט הרוח יוצאת ממנו, והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו, הרי עושה נפלאות. ויש מפרשים ע"ש שבורר את המאכל הטוב ודוחה את הפסולת. ויש מפרשים שהברכה היא על הנשמה שה' שומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי (אי אפשר לנשמה לעשות פעוליות רוחניות כאשר הגוף חולה באחד מאיבריו) והכל הוא ע"י שהוא רופא כל בשר כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו ולכן תקנו לומר אחרי ברכת אשר יצר "אלהי בשמה.."

ביאורים בתפילה

לרפואת כל חולי עם ישראל ובכללם לרפואת אליהו בן אסתר